

rechter schrijft terug

Jan van der Does

Officier buiten de orde

Zet een groep advocaten en officieren van justitie in een ongeregelde situatie, zoals een avondlijke discussiebijeenkomst, en de een na de andere advocaat neemt het woord. De advocaat oreert, laat de diverse ingevingen passeren, raakt overtuigd van zichzelf, krijgt blossen op de wangen van opwinding, en heeft de neiging een beetje tegen die officieren aan te stompen. En des te meer aan te stompen, naar mate die officieren maar blijven luisteren. De advocaten lijken jonge honden die vruchteloos storm lopen tegen oudere reumatische soortgenoten.

De officieren blijven beleefd en blijven luisteren. Maar hier ligt geen causaal verband. Het is hen aan te zien dat ze

zich ongemakkelijk voelen. Het luisteren is uiteraard beleefd maar tevens een time-out. Het ongeregelde van de situatie is verwarrend. Wanneer krijgen zij nou het woord? Trouwens, wat moeten zij zeggen op die enorme woordenbrij die zij over zich heen krijgen? Zij zijn gewend om eerst de waarden te formuleren, dan de daaruit voortvloeiende normen, om vervolgens af te dalen naar de concrete zaak, want daarin krijgt het recht gestalte.

Soms, ter zitting, overkomt een officier het ook dat hij een ongestructureerde woordenvloed van een advocaat over zich heen krijgt, maar dan is er altijd nog een rechter die de regie voert, en hem de gelegenheid geeft om te reageren. En als hij elk houvast is kwijt geraakt, dan kan hij altijd nog zeggen: 'Ik persisteer.' Maar juist die laatste reddingsboei zou in een discussiebijeenkomst alleen maar tot hilariteit aanleiding geven.

Een collega-rechter uit een ander arrondissement was het karaktersverschil ook opgevallen. Hij gaf mij de volgende beeldspraak, en ik vind die zo treffend, dat ik hem gaarne doorgeef. Observeer een advocaat wanneer een rechter hem in een uitspraak gelijk geeft. De advocaat had de hele zitting al gezocht als een getuige iets onwelgevalligs zei, en grimassen getrokken bij het requisitoir. En nu wordt de verdachte vrijgesproken. De advocaat heft de handen omhoog. Hij slaat de cliënt op de schouder. Hij rent de zaal uit om de pers te woord te staan. Hij wordt feestelijk onthaald op zijn kantoor, en 's avonds ontkurkt hij een goede fles. Hij is nog net geen voetballer die zijn bovenlijf ontbloot, maar hij zal zich verwant voelen.

Dan de officier van justitie. Gedurende de zitting heeft hij al ondoorgrondelijk gekeken, en gedurende de uitspraak van de rechter blijft hij ondoorgrondelijk kijken. De verdachte wordt veroordeeld conform de eis, en de officier geeft geen krimp. Mismoedig kijkt hij naar een denkbeeldig punt even boven de publieke tribune en het lijkt eerder dat hem een windje dwars zit, dan dat hij een zaak heeft gewonnen. Hij doet nog het meest denken aan een gewetensvol man na de geslachtsdaad, triste post coitum, somber peizend over een gebeuren dat hij per se heeft gewild, maar dat duister is in zijn consequenties. Hij is verantwoordelijk, maar waarvoor, dat moet de toekomst nog uitwijzen. Straffen doe je niet voor je plezier.

Worden die mensen zo, of zijn ze zo?

Ik denk dat een pur sang advocaat ongelukkig zou zijn als officier. En andersom. Het moet een kwestie van selectie zijn, en veel minder van aanpassing. Er zijn natuurlijk saaie advocaten, en kleurrijke officieren, en die kunnen uitblinken in hun saaiheid of in hun veelkleurigheid, maar in de regel niet langdurig in hun vak. Vraag twee advocaten om advies en je krijgt drie meningen. Dat kan het OM zich niet veroorloven.

We spelen allemaal een rol, maar de casting is belangrijk.